Meetnet Vleermuis Zoldertellingen

Het NEM Meetnet Vleermuis Zoldertellingen geeft sinds 2007 de trends van de populatie ontwikkelingen van ingekorven vleermuis en de grijze grootoorvleermuis. Daarnaast wordt de verspreiding van verschillende soorten onderzocht. Afgelopen seizoen zijn nieuwe verblijfplaatsen voor zowel de ingekorven vleermuis als de grijze grootoorvleermuis toegevoegd aan het meetnet.
Al sinds lange tijd worden veel objecten zoals zolders en kerken gecontroleerd op de aanwezigheid van vleermuizen, vanaf 2007 als onderdeel van het NEM Vleermuis Zoldertellingen.
In Limburg, Noord-Brabant en Zeeuws Vlaanderen huizen de zeldzame grijze grootoorvleermuis en ingekorven vleermuis (ingekorven niet in Zeeuws Vlaanderen); het meetnet is zo opgezet dat de populatiedynamiek van die soorten kan worden weergegeven. Voor andere soorten zoals gewone grootoorvleermuizen, gewone dwergvleermuizen en laatvlieger worden de zoldertellingen vooral gebruikt voor het verspreidingsbeeld.
Het zijn vrijwilligers die (bijna) jaarlijks de objecten inspecteren binnen afgesproken datumgrenzen; uit de verzamelde gegevens leidt het CBS trends af.
Momenteel worden nog gegevens gecontroleerd en ingevoerd van de tellingen van objecten waar geen grijze grootoorvleermuizen en ingekorven vleermuizen voorkomen. Daarover meer in de volgende Telganger.

Ingekorven vleermuis

De ingekorven vleermuis was in Limburg bekend uit twee kraamverblijven in Nederland: Lilbosch en Maria Hoop. De trend is sterk positief sinds 1996.
Bij de tellingen in 2012 bleek echter een groot deel van de dieren in Lilbosch niet meer aanwezig te zijn. Een aantal dieren bleek verhuisd naar Maria Hoop, maar van circa 500 dieren ontbrak elk spoor. Het vermoeden bestond dat een groot deel van de dieren verhuisd was naar andere verblijven in de omgeving; de groep was uiteen gevallen.
In de zomer van 2013 is actief gezocht naar deze verblijven door Regelink Ecologie & Landschap, Bionet Natuuronderzoek en Jasja Dekker Dierecologie in opdracht van de provincie Limburg (zie ook natuurbericht.nl van 29-05-2013). Een deel van de dieren is teruggevonden in een aantal kleinere groepen in de omgeving. Van een aantal van die verblijven bleek dat dat daar -voorheen- ook dieren verbleven. Het rapport van het onderzoek is binnenkort afgerond.
De nieuw gevonden objecten zijn opgenomen in de index. Vandaar dat de 'dip' van 2012 voorbij lijkt in de figuur. Nog niet alle verdwenen dieren zijn echter terug gevonden. Of er daadwerkelijk minder dieren zijn of dat dieren in nu nog onbekende verblijven in Nederland (of Duitsland) verblijven is niet duidelijk.

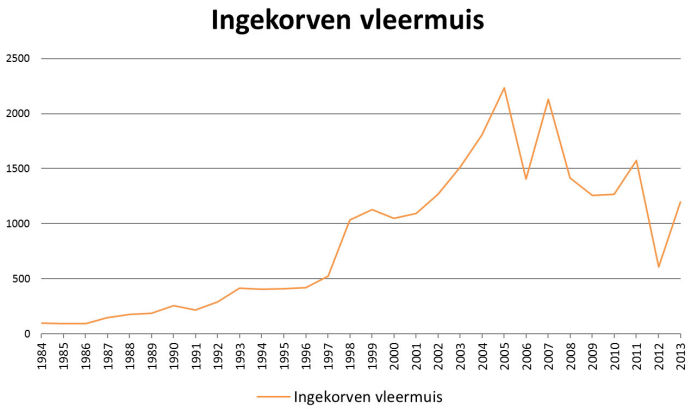

Figuur 1: Index ingekorven vleermuis (1984 = 100)

Figuur 2: Index grijze grootoorvleermuis (1996 = 100)

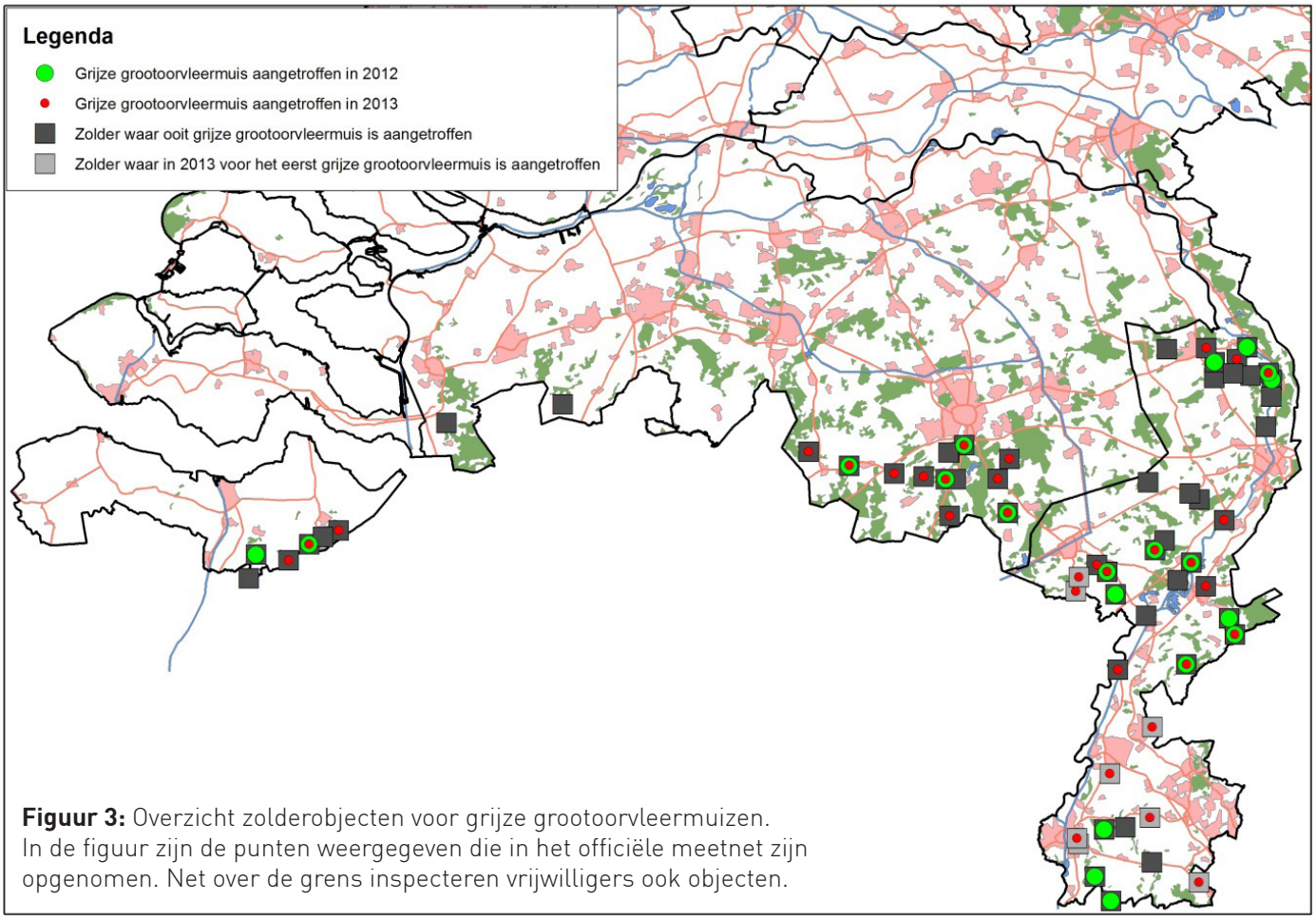

Figuur 3: Overzicht zolderobjecten voor grijze grootoorvleermuizen. In de figuur zijn de punten weergegeven die in het officiële meetnet zijn opgenomen. Net over de grens inspecteren vrijwilligers ook objecten.

Grijze grootoorvleermuis
Ook voor de grijze grootoorvleermuis is de trend nog steeds positief (zie figuur 2). In Limburg, is een extra inspanning geleverd door twee studenten van de HAS Hogeschool in 's Hertogenbosch (Goossens, F. & W. van Overmeire, 2013). Zij zochten naar (grijze) grootoorvleermuizen op zolders welke normaal niet gecontroleerd worden. Ondanks deze extra inspanning zijn in 2013 op alle zolders samen minder dieren geteld. Of dit natuurlijke dynamiek is of op een afname van de populatie wijst is -nog- niet met zekerheid te stellen.
In negen verblijven waarin in 2012 grijze grootoorvleermuizen aanwezig waren zijn in 2013 geen dieren aangetroffen. In elf objecten waren ze zowel in 2012 als in 2013 aanwezig (figuur 3). Goossens en Overmeire (2013) hebben acht nieuwe verblijven ontdekt van de grijze grootvleermuis in Zuid-Limburg en in drie reeds lange tijd niet getelde objecten, grijze grootoorvleermuizen aangetroffen.

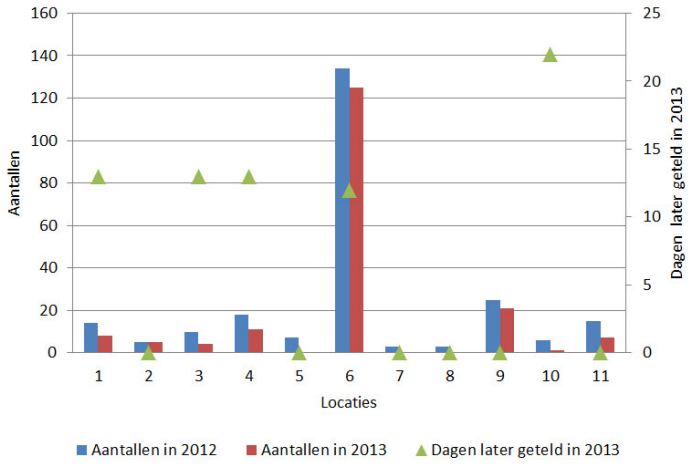

Figuur 4: Aantallen grijze grootoren in 2012 en 2013 in de objecten met meer dan één dier in 2012. Een aantal van 0, betekent 'niet geteld'.

In figuur 4 is voor die objecten waar in 2012 én in 2013 meer dan één dier is aangetroffen (met Mariahoop als grootste verblijf) weergegeven wat de aantallen in 2012 en 2013 zijn. Bovendien is aangegeven hoeveel dagen later de telling in 2013 is uitgevoerd.

In 2012 zijn in minder objecten grijze grootoorvleermuizen aangetroffen, dan in 2013 (22 versus 32 objecten respectievelijk).
Nadere beschouwing van de data laat zien, dat bij objecten waar grote(re) groepen dieren zijn aangetroffen de aantallen licht zijn afgenomen.

Van de grijze grootoorvleermuis is bekend dat deze in relatief kleine (kraam)groepen bij elkaar hangen en dat de grootte van die groepen deels afhankelijk is van het weer. Zo leidt een warme zomer tot kleinere groepjes. Een vroege of late telling, in combinatie met het weer, kan een groot effect hebben op de aantallen die worden waargenomen. In 2012 was er sprake van heel warme dagen in begin september, de periode waarin een belangrijk deel van de objecten geteld is. Mogelijk is er ook sprake van het verder wegkruipen van dieren -naast het uiteenvallen van groepjes- als gevolg van de koelere periode in 2013. De afname weerspiegelt waarschijnlijk dus geen reële afname in aantallen.
Gemiddeld zijn de objecten in 2013 wat later geteld dan in 2012, en daarmee in een periode waarin de kans dat groepen uit elkaar vallen groter is.
In het totaal worden ongeveer 300 dieren geteld; zelfs een relatief klein aantal dieren dat niet wordt waargenomen in de grotere verblijven, kan dan al leiden tot een (flinke) daling van de index.

Duidelijk is, dat voor een soort als de grijze grootoorvleermuis, waar slechts weinig dieren van worden geteld, het extra belangrijk is om zoveel mogelijk objecten te inspecteren. De natuurlijke dynamiek van de grijze grootoorvleermuis kan zomaar zorgen voor flinke schommelingen in de index. Daarom ook een oproep dit jaar bij zoveel mogelijk objecten te tellen!

Marcel Schillemans, Herman Limpens en Tom van der Meij

Literatuur
Goossens, F. & W. van Overmeire, 2013. Onderzoeksverslag intensivering NEM-zoldertellingen Limburg: Intensiveringsslag betreffende de monitoring van aantallen en verspreiding van de grijze grootoorvleermuis en de ingekorven vleermuis in Limburg. Onderzoek in opdracht van de Zoogdiervereniging en HAS Hogeschool, 's -Hertogenbosch. 31 pp + 4 bijlagen.